

Humanitné vzdelávanie V4 pre klímu – odporúčania inštitúciám formujúcim vzdelávaciu politiku

Počas troch rokov (2020 – 2023) Interdisciplinárne centrum výskumu v oblasti humanitného vzdelávania Sliezskej univerzity v Katoviciach spolu s partnermi z krajín V4 – z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Univerzity Komenského v Bratislave, Univerzity Palackého v Olomouci a Celoštátnej poľskej školy v Maďarsku (Budapešť) – realizovalo výskum v rámci medzinárodného projektu *Humanitné vzdelávanie V4 pre klímu. Diagnózy – dobrá prax – odporúčania (The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best practices – Recommendations [HEC])*. Výsledky našich aktivít, motivovaných záujmom o klímu a osud Zeme a realizovaných vďaka grantovej podpore Medzinárodného vyšehradského fondu, nám dovoľujú sformulovať odporúčania týkajúce sa proklimatického humanitného vzdelávania na všetkých stupňoch edukácie.

Treba zdôrazniť, že hlavnou oblasťou výskumu a projektových aktivít boli humanitnovedné predmety, s osobitným zreteľom na jazykové, literárne a kultúrne vzdelávanie vo všetkých krajinách vyšehradského priestoru – v Poľsku, na Slovensku, v Čechách a v Maďarsku –, čo vyplývalo z nášho presvedčenia, že humanitné vzdelávanie, doteraz slabo zastúpené v klimatickom diskurze, má čo povedať k najzávažnejším otázkam týkajúcim sa budúcnosti našej planéty.

Projekt, predpokladajúci aktivizáciu rôznych cieľových skupín – vysokoškolských pedagógov, študentov, doktorandov, učiteľov základných a stredných škôl a žiakov –, takmer jednoznačne ukázal, že proklimatické očakávania každej tejto skupiny sú podobné. Oplyvnili teda formulovanie našich postulátov.

V rámci klimatického vzdelávania považujeme za nevyhnutné:

1. zaviesť na všetkých etapách a stupňoch vzdelávania klimaticko-ekologickú edukáciu vyznačujúcu sa:
 - a. interdisciplinárnosťou, ktorá zohľadňuje novú interpretačnú optiku, meniacu tradičný antropocentrický pohľad na svet;

- b. participatívnym charakterom, s profilom vytváraným spolu s odborníkmi a zainteresovanými spoločenskými sférami vrátane škôl a univerzít;
 - c. zosieťovaním klimaticko-ekologického humanitného vzdelávania, chápaným ako vytvorenie spolupracujúcich systémov vzdelávania na úrovni univerzít a škôl, ktoré môžu rýchlo reagovať na súčasné problémy;
 - d. založením pracovných skupín pre klimaticko-ekologické vzdelávanie, iniciovaných vysokými školami, ktoré budú tvoriť vedci, učitelia a experti;
 - e. vysokými školami iniciovanou spolupracou akademickej a školskej sféry či metodických centier v oblasti školení, tutorstva, tvorby materiálov, dobrej praxe;
 - f. docenením lokálnosti a s ňou spojeného vzdelávania;
 - g. iniciovaním lokálnych aktivít, ktoré zapájajú do spolupráce predstaviteľov rôznych societ;
 - h. zakomponovaním vecných riešení, motivačného a podporného systému pre trvaloudržateľný rozvoj („zelenej voľby“, napr. v oblasti vody, zdrojov energie, využívania verejnej dopravy, ekologického priestoru na vzdelávanie, problematiky súvisiacej s výživou, kritického uvažovania o konzumnej spoločnosti) do klimaticko-ekologického vzdelávania;
2. *zmeniť programy a metódy vzdelávania.* Ide najmä o:
- a. zmeny v štátnych vzdelávacích programoch pre prvý a druhý stupeň základných škôl, s osobitným dôrazom na obsahové štandardy humanitne orientovaných predmetov, ktoré umožnia realizáciu klimatickej edukácie;
 - b. zmeny v systémoch vysokoškolského vzdelávania – v oblasti študijných programov a študijných plánov, interdisciplinárnosti predmetov, diplomových seminárov (ponuka reflektujúca proklimatické obsahy);
 - c. zmeny v systéme vzdelávania budúcich učiteľov všetkých predmetov ako citlivých sprievodcov ekologickou edukáciou;
 - d. úpravy študentských praxí (pedagogických): okrem školy musí prax budúcich učiteľov prebiehať aj na pracoviskách, ktoré sa venujú klimatickej edukácii, v kontakte s popularizátormi interdisciplinárneho tradičného ekologického poznania, pedagógmi či psychológmi;

- e. zmeny metodiky na všetkých stupňoch vzdelávania: obmedzenie systému výučby v triede a posilnenie vyučovania v teréne, stretnutí s expertmi. Viac konať! Takúto zmenu by mohli iniciovať vysoké školy: organizovať kurzy, navrhovať účasť v kratších projektoch na klimatické témy alebo organizovať aspoň výlety, prechádzky, prednášky, stretnutia s osobami, ktoré sa venujú klimatickým otázkam. Očakáva sa, že výsledkom prepojenia vedomostí, skúseností, senzibility akademikov a školy by mohla byť hlbšia spolupráca vysokých škôl so základnými a strednými školami, vedúca k edukačnej fúzii v oblasti klimatického humanitného vzdelávania. Takáto vízia spolupráce by korešpondovala s posthumanistickou myšlienkou vzťahovosti/relatívnosti, ktorú tak veľmi potrebujeme;
3. *zaviesť programy/kurzy zlepšujúce pripravenosť učiteľov všetkých predmetov, ale aj vysokoškolských učiteľov (a zároveň podpora takýchto aktivít zo strany univerzít a iných inštitúcií zodpovedných za vzdelávanie učiteľov) v oblasti:*
 - a. kompetencií súvisiacich s témou zmien životného prostredia;
 - b. kompetencií vzbudzovať u žiakov/štvudentov záujem o životné prostredie a formovať ich ekologickú vnímavosť (empatiu, citlivosť, všímavosť k prírode) – s využitím odlišných didaktických prístupov, výučby v teréne;
 - c. schopnosti rozvíjať u žiakov/štvudentov kritické myslenie, schopnosť verifikovať vedecké údaje a interpretovať ich (umožňujúce identifikovať a oddeliť pravdivé informácie na tému stavu životného prostredia a klímy od dezinformácií a pokusov o manipuláciu);
 - d. schopnosti formovať aktívny postoj, angažovanosť, zodpovednosť a rezilienciu. Aktívny postoj znamená na jednej strane zaviesť v škole/na vysokej škole dlhodobu postulovanú metódu konania, doteraz obmedzovanú zvyčajne na počúvanie a hovorenie, na druhej strane dosť náročný pokus prevziať zodpovednosť za budúcnosť sveta, pretože obsahy, ktoré vyučujem alebo ktoré sa učím, a postoje, ktoré sú v škole formované, majú vplyv na budúcnosť Zeme;
 - e. posilnenia schopnosti podporovať kreativitu pri hľadaní riešení, ktoré by zvrátili nepriaznivé zmeny klímy a viedli by k eliminovaniu ich postupujúcich dôsledkov (adaptácii na náhle zmeny klímy);

- f. vytvárania a propagovania postojov podporujúcich spoluprácu, budovanie vzťahov a nie súperenie vo všetkých etapách a na všetkých stupňoch vzdelávania.

Váha výskumu realizovaného v projekte medzinárodným tímom zloženým z vysokoškolských pedagógov, učiteľov nižších stupňov škôl a expertov, rozsah dopadu (všetky krajiny vyšehradskej skupiny) a výsledky jednoznačne poukazujú na dôležitosť postulátov a nevyhnutnosť ich implementácie na všetkých etapách a stupňoch vzdelávania.

V tomto zmysle sa (humanitné) klimatické vzdelávanie môže stať rámcom kolektívneho a optimistického uvažovania o budúcnosti našej planéty a všetkých bytostí.

Medzinárodný tím výskumníčov a výskumníkov projektu Medzinárodného vyšehradskeho fondu

Humanitné vzdelávanie V4 pre klímu. Diagnózy – dobrá prax – odporúčania/The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best practices – Recommendations
(HEC, nr projektu 22020071)

